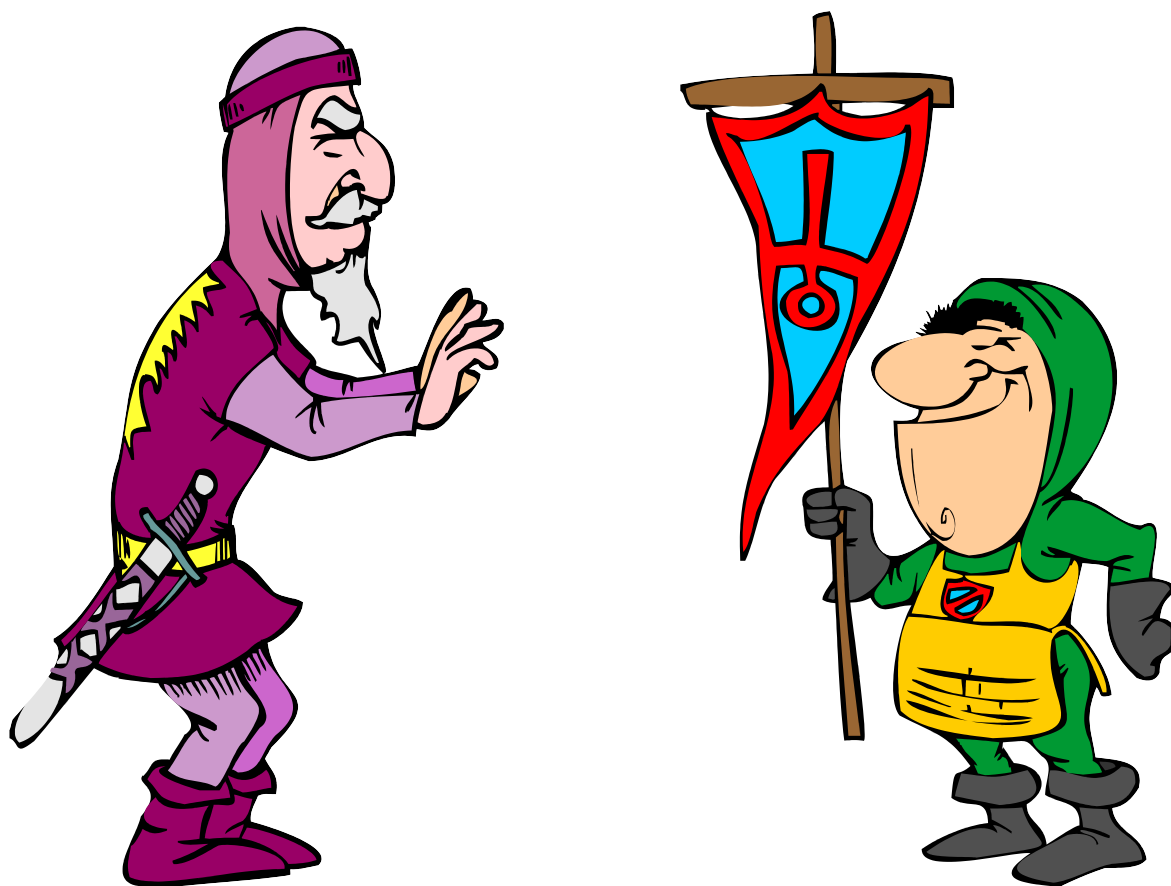

BOHATEROWIE BAJEK I BAŚNI

RYCERZE

Nasi przodkowie słuchali z zapartym oddechem opowieści o tym, co wydarzyło się za górami, za lasami, za morzami. Pokazywały one właściwe zasady postępowania, mówiły o życiu, czynach i przygodach królów, księżniczek i rycerzy. Kto z nas nie marzył choć raz, by przenieść się w dawne czasy, gdy waleczni rycerze w lśniących zbrojach dokonywali szlachetnych czynów? Szkoda, że dziś prawdziwych rycerzy już nie ma... A przecież, jak bardzo mógłby się zmienić świat, gdybyśmy pielęgnowali to, co rycerstwo zostawiło nam w spadku najcenniejszego: sen o człowieku rycerskim.

Jednak dawniej bywało inaczej...

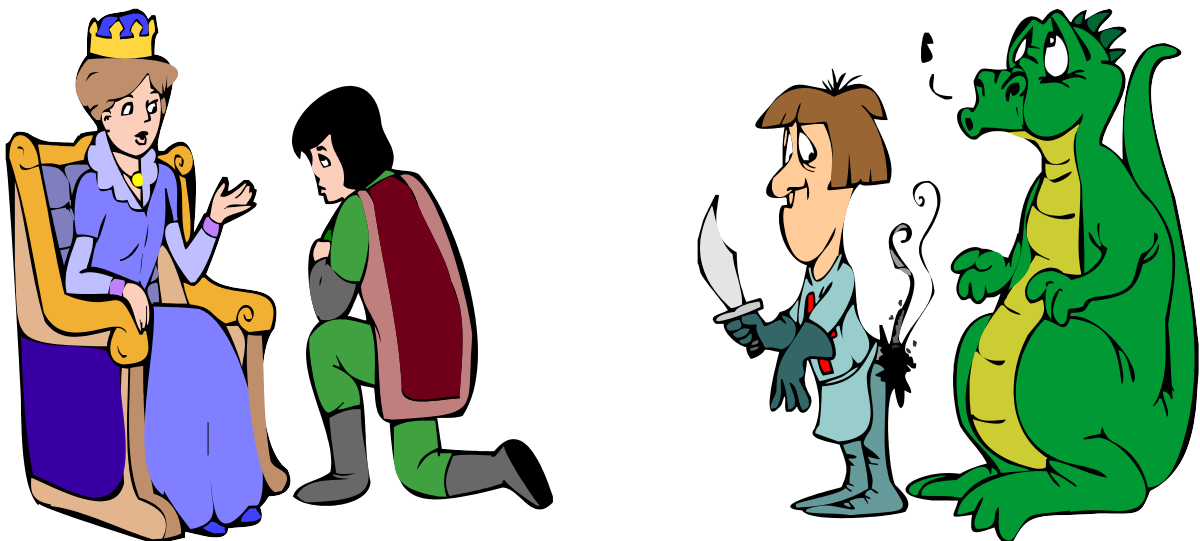
Jedzie rycerz w srebrnej zbroi I nikogo się nie boi..

W średniowiecznych wojnach najważniejszą rolę odgrywali rycerze. Rycerz był nie tylko wojownikiem, musiał być również „rycerski”. Słowo „rycerz” wywodzi się z języka niemieckiego (ritter – jeździec) i początkowo odnosiło się do umiejętności jazdy konnej. Jednak później „rycerskość” zaczęła oznaczać określony ścisłymi regułami sposób życia – ideał „rycerza bez trwogi i skazy”.

Należało ściśle przestrzegać **rycerskich zasad**. Oto kodeks rycerza:

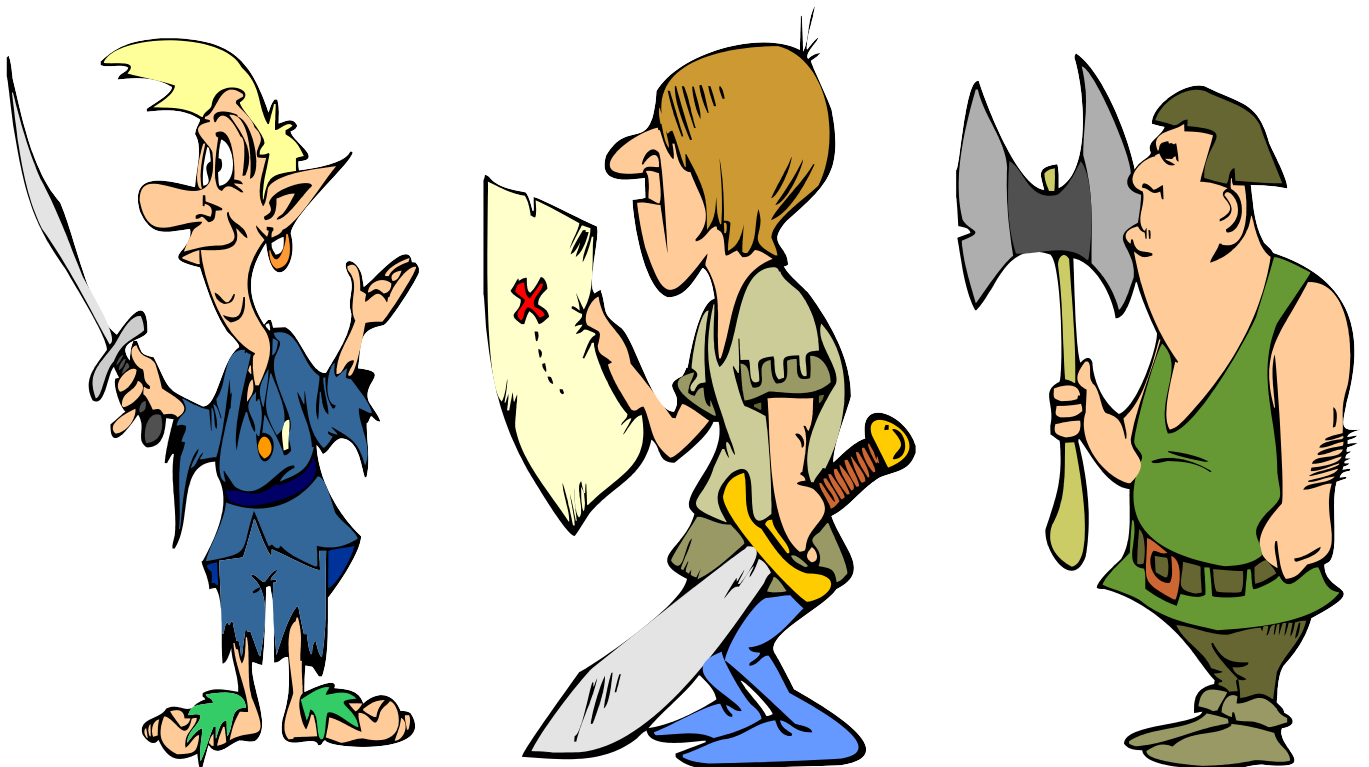
1. Broni zawsze swego honoru i czci.
2. Jest odważny i nie lęka się żadnego niebezpieczeństwa.
3. Walczy szlachetnie i szanuje przeciwnika.
4. Szkoli się w rycerskim rzemiośle.
5. Występuje w obronie słabszych i kobiet.
6. Zawsze mówi prawdę i jest sprawiedliwy.
7. Jest wierny władcy i ojczyźnie.
8. Nigdy nie łamie danego słowa.
9. Okazuje cześć kobietom i zachowuje się uprzejmie wobec wszystkich.

Od pazia do rycerza

Rycerzem mógł zostać tylko człowiek dobrze urodzony (nie chłop). W wieku siedmiu lat przeznaczony do stanu rycerskiego chłopiec udawał się na dwór, by służyć jako **paż**. Usługiwał przy stole i pomagał pani domu, aby nauczyć się dobrych manier i przyzwoitego zachowania, rano pomagał panu w ubieraniu i służył jako „chłopiec na posyłki”. Uczył się umiejętności praktycznych - jazdy konnej, fechtunku, zapasów, walki włócznią oraz konserwacji broni i zbroi. Wpajano mu też miłość do Boga, szacunek dla starszych i chęć niesienia pomocy. Do jego zadań należało również opiekowanie się końmi.

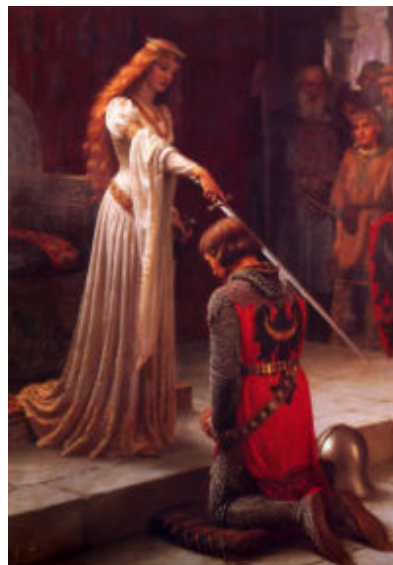

W czternastym roku życia paż zostawał **giermk**em. W wychowaniu giermka stawiano nacisk na opanowanie technik walki – najazd z kopia, walka mieczem, maczugą czy toporem. Oczekiwano też od giermka postępów w doskonaleniu obycia towarzyskiego – ważna była umiejętność tańca, odpowiednie zachowanie się przy stole, czynienie honorów damom. Giermek miał już obowiązek towarzyszyć swemu panu na wojnie, dbając o jego konie i zbroję. Często brał udział też w potyczkach i waśniach, ponieważ musiał stawać do walki po stronie pana.

Giermkowie zostawali zwykle **rycerzami**, gdy skończyli 21 lat. Giermek, który wykazał się wielką odwagą, mógł zostać pasowany na rycerza na polu bitwy.

Pasowanie na rycerza

W przeddzień pasowania młodzieniec kąpał się i golił. Obmywanie ciała symbolizowało oczyszczenie się z grzechów. Giermkowie ubierali go w proste, długie szaty i prowadzili do kaplicy na nocne czuwanie. Młodzieniec modlił się, by Bóg pomógł mu dochować ślubów rycerskich. Spędziwszy noc na modlitwie, młodzieniec ubierał się w najlepsze szaty – białą koszulę, złotą tunikę i czerwony płaszcz i udawał do wielkiej sali, gdzie czekała już jego rodzina i przyjaciele. Po śniadaniu odbywała się ceremonia pasowania. Pan feudalny lekko uderzał płazem miecza po ramieniu, po czym przypinał mu rycerski pas, który był darem od niego lub ojca młodzieńca. Właśnie od owego pasa z dużych metalowych ogniów wzięła nazwę cała uroczystość. Wręczano mu również hełm, tarczę, broń (miecz i kopię) i przypinano ostrogi. Świeżo upieczony rycerz składał przysięgę wiernej służby. Następnie nowo pasowany udawał się do kaplicy, gdzie błogosławił go kapelan. Od tej pory był zobowiązany do obrony słabszych i walki z nieprzyjacielem. A zaraz po przysiędze rozpoczynała się wesółą zabawą.

Turnieje rycerskie

Turniej był wielkim wydarzeniem, trwającym niekiedy kilka dni. Dla rycerza był idealną okazją do ćwiczenia się w wojennym rzemiośle i do zaprezentowania swych umiejętności. Rozgrywany był w pobliżu zamku i przyciągał tłumy publiczności. Dwaj rycerze dosiadali koni i przystępowali do pojedynku. Ich rumaki były przystrojone bogato haftowaną materią, były to konie silne i przysadziste (aby unieść postawnego rycerza w zbroi). Zbroja czasem była tak ciężka, że rycerz nie był w stanie samodzielnie dosiąść konia. Na tarczach umieszczali swoje godła i herby, czyli swoje znaki rodowe. Miecz to broń wyjątkowo ciężka, czasem był ozdobiony klejnotami i złożony. Utrata tarczy lub miecza w czasie walki była największą zniewagą dla rycerza. Czasem rycerz otrzymywał od darzącej go względami damy jakiś drobiazg np. szarfę lub chusteczkę. Przywiązywał ją do kopii, a po zakończeniu walki zwracał pani swego serca. Kopia była drewniana, bardzo ciężka, tępo zakończona, za jej pomocą rycerz starał się zwalić przeciwnika z konia. Celem pojedynku nie było pozbawienie życia rywala, ale i tak często uczestnicy wychodzili z niego mocno poturbowani. Hełm, tzw. żabi pysk, przytwierdzony był do napierśnika, a wąska szczelina na poziomie oczu pozwalała widzieć przeciwnika tylko wtedy, gdy pochylony rycerz pędził wprost na niego. Zwycięzcy przypadał koń i zbroja pokonanego. Oprócz pojedynków można było oglądać zawody w strzelaniu z łuku, mecze zapaśnicze i walki na miecze.

Już miecze się błyszczą ze stali.
Już chłopcy do walki wybrani.
I każda dziewczyna roni łzy,
Dlaczego to właśnie ty.
Żegnaj rycerzyku mój.
Już przed tobą trud i znój.
Pomacham ci na pożegnanie,
Choć pustka w moim sercu zostanie.
Żegnaj rycerzyku mój.
Najważniejszy honor twój.
Pomacham ci na pożegnanie,
Na zawsze w mym sercu zostaniesz.

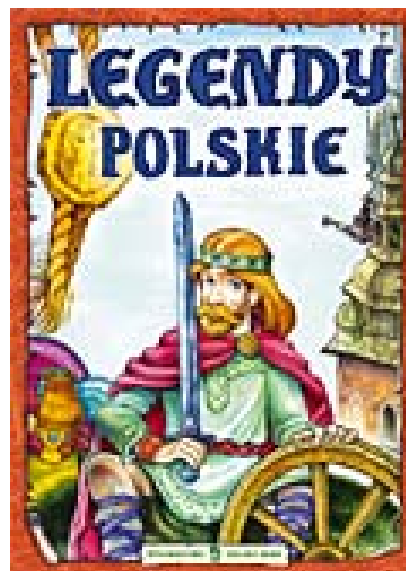
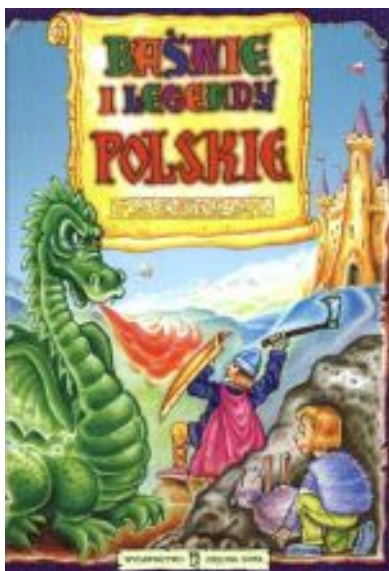
Ewa Sojecka – Żegnaj rycerzyku mój

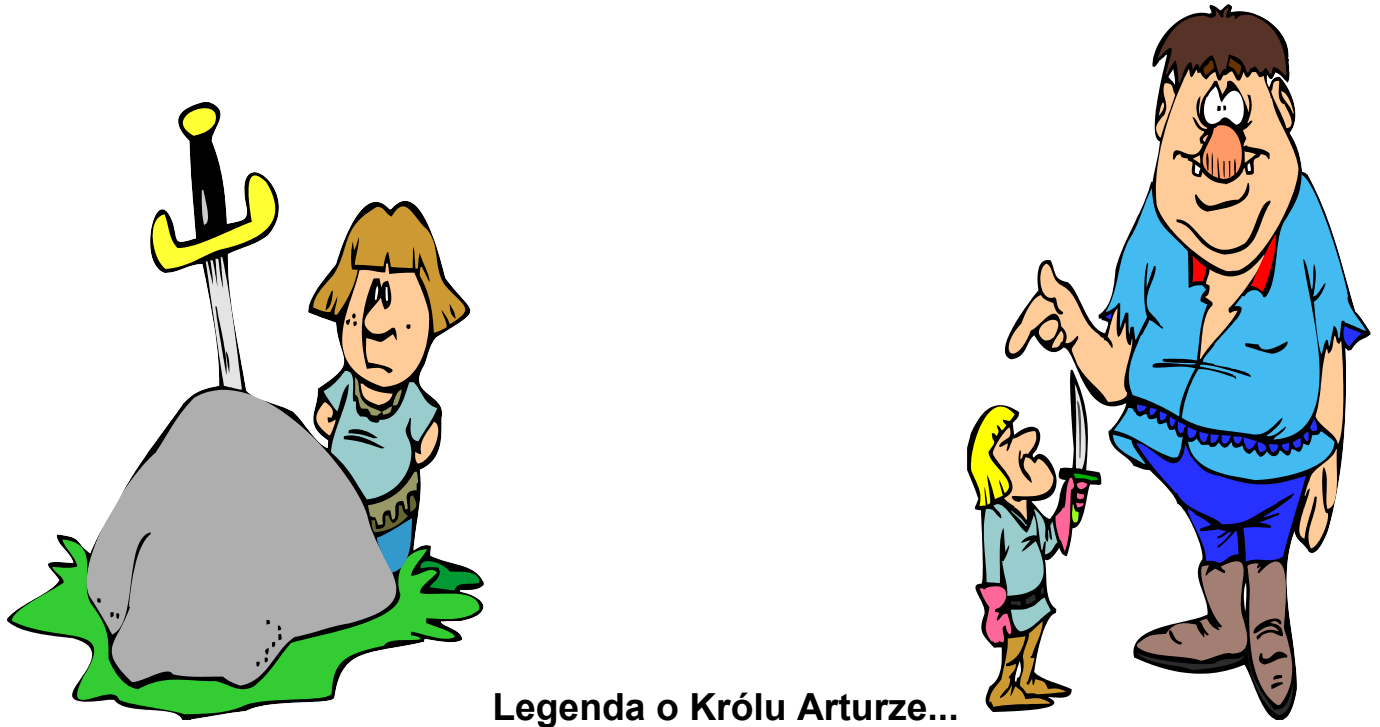
Co roku na zamku w Golubiu-Dobrzyniu odbywają się turnieje i zawody rycerskie, na które ściągają barwny korowód rycerzy z wielu krajów Europy oraz towarzyszące im damy.

Sławni rycerze z książek

Śpiący rycerze w Tatrach

Podobno w jaskiniach tatrzańskich śpią twardym snem dzielni rycerze z dawnych czasów, strzegąc nieprzebranych skarbów. Gdy nadejdzie czas, rycerze przebudzą się, by pod wodzą dawnych bohaterów walczyć o wiarę, wolność, honor i ojczyznę. A zgromadzone bogactwa pomogą im w osiągnięciu tego celu.

Legenda o Królu Arturze...

... i Rycerzach Okrągłego Stołu głosi, że Artur w cudowny sposób (wyciągając ze skały zaczarowany miecz Eskalibur) zdobył tron Anglii i poślubił piękną Ginewrę. Otrzymał od niej w darze Okrągły Stół, wykonany przez czarodzieja Merlina. Zgromadził wokół niego najbardziej walecznych mężów i założył bractwo Rycerzy Okrągłego Stołu. Zasiadało przy nim 150 rycerzy, znanych z męstwa i odwagi. Kształt stołu wykluczał spory o pierwszeństwo miejsc i wyznaczał zasadę, że wszyscy rycerze mają być sobie równi. Do najślawniejszych rycerzy należeli: Lancelot, Tristan i Galahad.

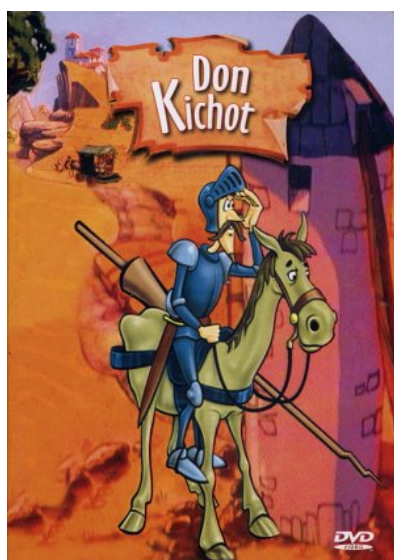
Polegać jak na Zawiszy

Zawisza Czarny
fragment obrazu J. Matejki
"Bitwa pod Grunwaldem"

Zawisza Czarny z Garbowa to najbardziej znany polski rycerz. Został pasowany w 1396 r. i w niedługim czasie zyskał sławę pierwszego rycerza Europy. Brał udział w sześciu wojnach, także w słynnej bitwie pod Grunwaldem. Zawisza jeszcze za życia stał się legendą. Był uczciwy, wierny i zawsze dotrzymywał danego słowa, co znalazło wyraz w znanym do dziś powiedzeniu.

Don Kichot

Rycerzy, błądzących tu i tam w poszukiwaniu przygód, nazywano błędnymi. Najbardziej znany to Don Kichot z La Mańczy, bohater powieści hiszpańskiego pisarza Cervantesa. Pasowany przez oberżystę na rycerza, wyrusza w połatanej zbroi, na chudej szkapie i z giermkim Sanczo Pansą w świat, by walczyć z.. wiatrakami.

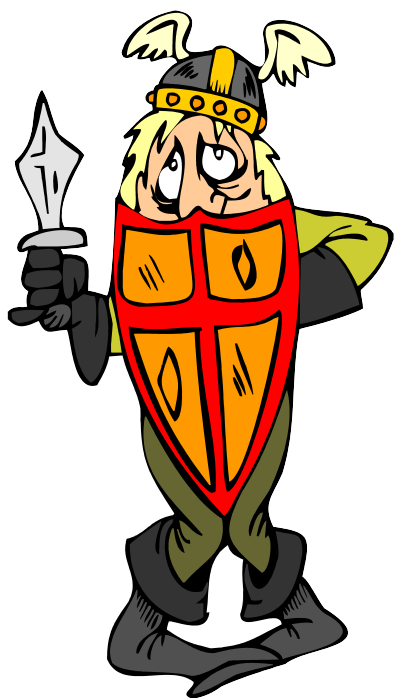
Gdy wojna się skończyła,
Wsiadł rycerz Szłaawiła
Na bułanego konia.
Za giermka wziął gamonia,
Co po wsiach kury kradł,
I milcząc ruszył w świat.

Miał giermek Roch na imię.
Nos odmrożony w zimie
Na gębie mu wykwitał
Jak rzepa pospolita.
A nade wszystko Roch
Spać lubił, bo był śpioch.

Miał rycerz zbroję podłą
I niewygodne siodło,
Do tego uprząż biedną
I strzemię tylko jedno,
Lecz za to żył w nim duch,
Co starczyłby za dwóch.

Tylko na jedną nogę
Przy bucie miał ostrogę,
Gorący w walkach udział
Sprawił, że włos mu zrudział.
Nietęgą postać miał,
Lecz rycerz był na schwał.

Jan Brzechwa – Przygody rycerza Szłaawiły [fragm.]

Oto rycerz Krzykalski,
Spójrzcie co za mina!
Zdarzyło mu się kiedyś
Złapać Tatarzyna.

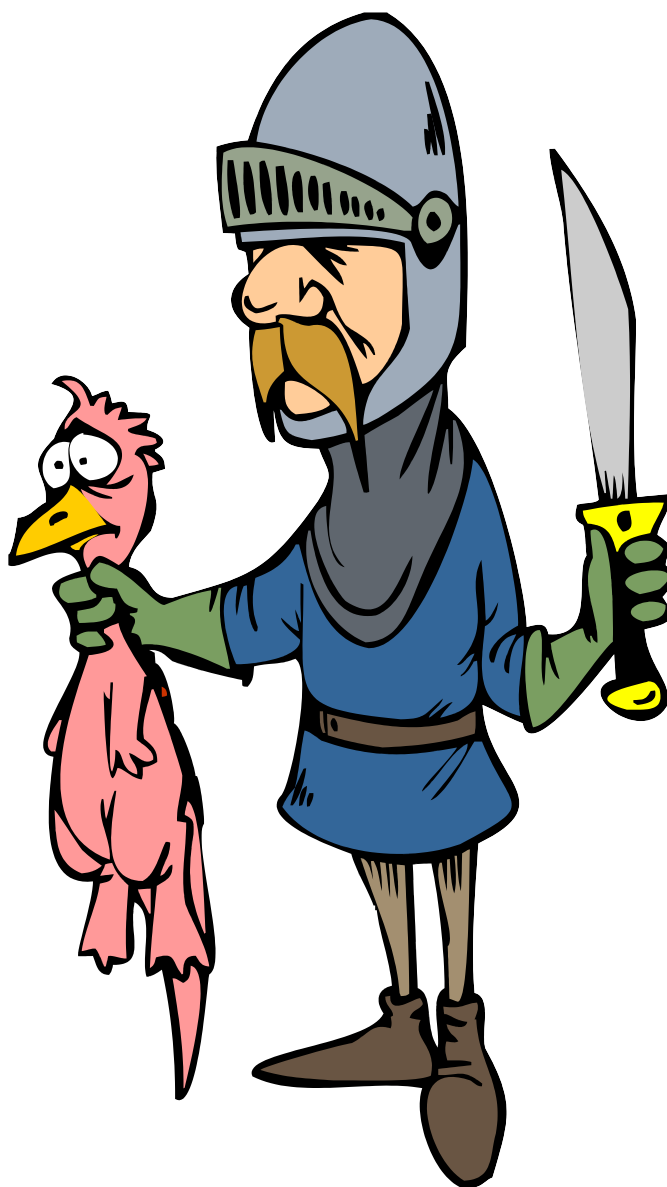
Krzyczy: „Hura! To moja
Odwaga i męstwo!
Wróg w niewoli! Ja górą!
Odniosłem zwycięstwo!

Nieustraszony jestem,
Wiec natarłem zbrojnie!
Hura! Hura! Jam pierwszy
Śmiałek na tej wojnie!

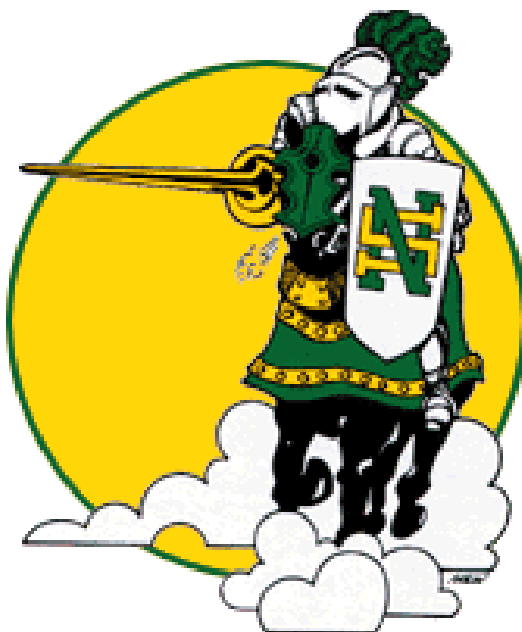
Któż by się mógł porównać
Z takim bohaterem?
Niech tu sam król przyjedzie
Z największym orderem!

Dla mnie wszystkie zaszczyty!
Dla mnie cześć i chwała!
Złapałem Tatarzyna!
Zdobyłem trzy działa!”

Więc krzyczą mu:
„Przyprowadź tego Tatarzyna!”
A Krzykalski: „Nie mogę,
Bo mnie za łeb trzyma!”

Julian Tuwim – Rycerz Krzykalski

A czy znacie związki frazeologiczne (czyli połączenia kilku wyrazów używane w mowie potocznej i języku literackim) związane z rycerstwem?

Dama serca - kobieta, której honoru rycerz bronił i w której barwach walczył w turniejach

Kruszyć kopię – walczyć, spierać się o coś, bronić jakiejś sprawy

Podjąć rękawicę – przyjąć wezwanie do walki

Rzucić rękawicę – wyzwąć na pojedynek

Wrócić z tarczą – powrócić jako zwycięzca

Wstąpić w szranki - stanąć do boju

Był rycerz serca wielkiego,
Co z obcej przybył krainy,
I wzrostu był ogromnego,
I siłę miał jak nikt inny.

Anna Lewkowska – Mechaniczny rycerz [fragm. książki]

**Chcesz dowiedzieć się więcej o rycerzach –
poproś rodziców o głośne czytanie lub sam poczytaj!**

Jan Brzechwa „Przygody rycerza Szaławiły”

Karol Bunsch „O Zawiszy Czarnym opowieść”

U. Waldo Cutler „Król Artur i rycerze Okrągłego Stołu”

Halina Górska „O księciu Gotfrydzie rycerzu gwiazdy wigilijnej”

Jan Kasprowicz „O śpiących rycerzach w Tatrach”

Anna Lewkowska „Mechaniczny rycerz”

Wolfgang Tarnowski „Rycerze”

Natalia Usenko, Andrzej Niedźwiedź „Bajki o smokach i rycerzach”

Bibliografia:

Czas rycerzy: średniowiecze w Europie. Lublin, Wydawnictwo Paweł Skokowski 2001

Peschke Hans-Peter von „Zamki”. Wrocław, Atlas 2005

Steele Philip „Księga zamków”. Poznań, Wydawnictwo Podsjedlik-Raniowski i Spółka 1998

Strzałkowska Małgorzata „O rycerzach”. Świerszczyk 2003 nr 19 s. 4-5

Tarnowski Wolfgang „Rycerze”. Wrocław, Atlas 1995

Zamki średniowiecza [Podróże w przeszłość]. Oficyna Wydawnicza Atena 1992